

IZVEŠTAJ O STANJU VERSKIH SLOBODA U SVETU ZA 2017.

KOSOVO

Izvršni pregled

Ustav zabranjuje versku diskriminaciju i predviđa slobodu veroispovesti koja podleže ograničenjima da bi se osigurao javni red, zdravlje i bezbednost ili da se zaštite ljudska prava drugih. Zakon ne dozvoljava verskim grupama da se registruju kao pravna lica stvarajući im prepreke u vršenju svojih poslova. Skupština je razmatrala nacrt zakona koji bi omogućio verskim grupama da se registruju kao pravni subjekti kako bi mogle da obavljaju poslovanje i pravne stvari sa državnim i privatnim subjektima. Skupština je odobrila zakon na prvom čitanju 29. novembra sa očekivanim konačnim čitanjem početkom 2018. Verske grupe su navele da im opštinske vlasti često nisu pružile jednaka prava i benefite posebno u pogledu verske imovine i mesta za sahrane. Opština Priština navodeći nepostojanje građevinske dozvole, sprečila je monahe Srpske pravoslavne crkve da očiste i poprave osvetljenje na nezavršenom Sabornom hramu Hrista Spasa nakon što su ga vandali zapalili 2016. Srpska pravoslavna crkva (SPC) je navela da bivši ministar kulture, omladine i sporta Kujtim Šalja nije ispunio dato obećanje da će izdati dozvolu za obnovu kapele u Manastiru Svetih Arhangela u Prizrenu. Njegov naslednik, Kujtim Gaši se obavezao da će rešiti ovo pitanje u skladu sa zakonom. Predsednik opštine Dečani, Rasim Seljmanaj odbio je da sprovede odluku Ustavnog suda iz 2016. koja je dodelila SPC osporavanih 24 hektara (59 jutara) zemlje oko Manastira SPC Visoki Dečani. Pravosudni sistem ga nije smatrao odgovornim za to. Islamska zajednica Kosova (IZK) prijavila je društvenu diskriminaciju i diskriminaciju u zapošljavanju prema pobožnim muslimanima posebno u javnom sektoru. Vlada je radila sa Islamskom zajednicom Kosova (IZK) u borbi protiv nasilnog ekstremizma i osudila je vandalizovanje verskih mesta.

Demonstranti su napali učesnike na nekoliko događaja koje su priredili hodočasnici Srpske pravoslavne crkve. U jednom incidentu, demonstranti su bacali kamenje i crvenu farbu na autobus koji je prevezio hodočasnike do crkve SPC u Đakovici i tom prilikom su oštetili jedan prozor i napisali na spoljnjem zidu crkve sa farbom u spreju „ubice“. Neidentifikovani vandali su u nekoliko navrata oštetili versku imovinu SPC uprkos vladinoj zaštiti. Etnički Srbin je ošteti džamiju u opštini Parteš, a SPC je osudila incident. Verske organizacije su se redovno susretale kako

bi razgovarale o imovinskim pravima, zakonodavnim prioritetima i problemima lokalne zajednice.

Ambasador i predstavnici Ambasade SAD-a su se često susretali s vladinim zvaničnicima kako bi apelovali na versku toleranciju, usvajanje zakonskih propisa koji će omogućiti registraciju verskih institucija da dobiju pravni status, na punu primenu zakona koji štiti verske lokalitete i kako bi se razgovaralo o naporima da se reše sporovi oko verske imovine. Ambasada je vršila zagovaranje redovno i na svim nivoima vlade za punu primenu sudskih odluka u korist manjinskih verskih zajednica. Ambasada je obeshrabrivala javne zvaničnike, obrazovne institucije i ostale subjekte od uključivanja u diskriminacione prakse zapošljavanja prema pobožnim muslimanima ili ostalim verskim grupama. Zvaničnici ambasade su redovno razgovarali sa liderima svih velikih verskih zajednica o verskoj toleranciji.

Deo I – Verska struktura stanovništva

Vlada SAD-a procenjuje da ukupan broj stanovnika iznosi 1,9 miliona (procena od jula 2017). Rezultati popisa stanovništva iz 2011. ukazuju na to da su 95,6 odsto stanovništva Muslimani, 2,2 odsto Rimokatolici, a 1,4 odsto Pravoslavni Srbi. Prema navodima SPC, bojkot popisa stanovništva etničkih Srba doveo je do značajnog nerealnog broja pripadnika SPC. SPC procenjuje da ima 120.000 vernika Srpske pravoslavne crkve na Kosovu ili 6,3 odsto. Ostale verske zajednice, uključujući tarikate i protestante takođe su osporavale rezultate popisa stanovništva. Lideri protestanata i oni koji nisu verski opredeljeni naveli su da su anketari popisa stanovništva nepropisno klasifikovali neke pripadnike njihovih zajednica kao muslimane. U skladu sa uredbom o popisu stanovništva, anketari popisa stanovništva nisu pitali građane da li su protestanti. Procenjuje se da zajednicu Protestanata širom zemlje čini 20.000 sledbenika ili 1,1 odsto stanovništva. Kategorije iz popisa „ostalo,” „nijednoj“ ili „bez odgovora“ svaka čini manje od 1 odsto.

Većina muslimanskog stanovništva prati sunitski islam, školu Hanafi, iako mnogi prate sufijsku ili šiitsku tradiciju i deo su Tarikatske škole ili reda bektašija. Lideri tarikata su naveli da su bektaši jedan od devet tarikatskih redova, ali da bektaši sami sebe identifikuju kao poseban islamski red.

Većina pripadnika Srpske pravoslavne crkve živi u šest opština sa većinskim etnički srpskim stanovništvom na jugu zemlje ili u četiri severne opštine sa većinskim srpskim stanovništvom. Najveće katoličke zajednice su u Đakovici, Janjevu, Klini, Prištini i Prizrenu. Stanovništvo koje pripada Protestantsko evanđelističkoj crkvi živi širom zemlje i koncentrisano je u Prištini i Đakovici. Manji broj Jevreja živi u Prizrenu i Prištini.

Veroispovest i etnička pripadnost su često povezani. Većina etničkih Albanaca su muslimani, dok su neki od njih katolici i protestanti. Skoro svi etnički Srbi pripadaju SPC. Većina etničkih Aškalija, Bošnjaka, Egipćana, Goranaca, Roma i Turaka su muslimani, dok većina etničkih Crnogoraca i neki Romi pripadaju SPC. Skoro svi etnički Hrvati pripadaju Katoličkoj crkvi.

Deo II - Stanje vladinog poštovanja verskih sloboda

Pravni okvir

Ustav propisuje pravo slobode savesti i veroispovesti za sve građane, uključujući pravo na promenu, izražavanje ili neizražavanje verskog uverenja, praktikovanje ili uzdržavanje od praktikovanja religije kao i pravo pridruživanja ili odbijanja pridruživanja verskoj zajednici. Ova prava podležu ograničenjima zbog razloga javne bezbednosti i očuvanja reda ili zaštite zdravlja ili prava drugih. Ustav propisuje razdvojenost verskih zajednica od javnih institucija, uključujući pravo verskih grupa da nezavisno urede svoje organizacije, aktivnosti i obrede i pravo da osnuju verske škole i dobrotvorne ustanove. Ustav garantuje jednaka prava svim verskim zajednicama, predviđa da je zemlja sekularna i neutralna u pogledu religije, propisuje da država osigurava zaštitu i očuvanje verske baštine zemlje i zabranjuje diskriminaciju na osnovu religije. Ustav propisuje da zakon može ograničiti slobodu izražavanja da bi se sprečilo izazivanje nasilja i netrpeljivost na osnovu rase, nacionalne, etničke ili verske pripadnosti. Dozvoljava sudovima da zabrane organizacije ili aktivnosti koje podstiču rasnu, nacionalnu, etničku ili versku mržnju.

Ustav propisuje da zajednice tradicionalno prisutne u zemlji, uključujući verske zajednice, imaju specifična prava, uključujući pravo da održavaju, razvijaju i očuvaju svoju veru, koriste svoj jezik, osnuju i upravljaju svojim privatnim školama uz finansijsku pomoć države i imaju pristup javnim medijima. Dodatna

prava uključuju osnivanje i korišćenje svojih sopstvenih medija, održavanje neometanih mirnih kontakata sa osobama van zemlje s kojima dele isti verski identitet i da imaju jednak pristup javnom zapošljavanju. Ustav garantuje 20 od 120 poslaničkih mesta u nacionalnoj Skupštini manjinskim etničkim zajednicama. Takođe predviđa usvajanje, izmenu i dopunu ili povlačenje svakog zakona koji se odnosi na versku slobodu i kulturno nasleđe zahtevajući prostu većinu poslanika prisutnih koji imaju garantovana mesta za manjinske zajednice kao i većinu svih prisutnih poslanika.

Ustav predviđa Instituciju ombudsmana koja je odgovorna za nadgledanje verskih sloboda, između ostalih ljudskih prava, i za preporučivanje mera da se isprave povrede. Propisuje da država preduzima sve neophodne mere da zaštiti pojedince koji mogu biti izloženi pretnjama, neprijateljstvu, diskriminaciji ili nasilju zbog svog verskog identiteta.

Zakon ne propisuje pravni mehanizam ili specifične smernice za verske grupe da dobiju pravni status preko registracije ili na neke druge načine. Zakon ne zahteva da se grupe registruju, međutim, bez pravnog statusa verske grupe ne mogu da imaju svoju imovinu, otvore bankovne račune, zaposle osoblje, pristupe sudovima ili obavljaju ostale administrativne zadatke u svoje ime.

Zakon propisuje da nema zvanične religije, ali navodi pet „tradicionalnih verskih zajednica: Islamsku zajednicu Kosova (IZK), Srpsku pravoslavnu crkvu (SPC), Katoličku crkvu, Hebrejsku (Jevrejsku) zajednicu i Protestantsko evangelističku crkvu. Zakon predviđa dodatne zaštite ili prinadležnosti ovim pet grupama kao što su smanjenje poreza ili oslobađanje od plaćanja vode. Prema zakonu, verski objekti koji pripadaju ovim pet zajednicama, ali ne njihove administrativne kancelarije, imaju pravo da budu oslobođene od plaćanja komunalnih računa za vodu. Verske institucije moraju da podnesu zahtev javnim vodovodnim kompanijama da bi bile oslobođene od plaćanja računa.

Zakon propisuje zaštitne mehanizme za verske i kulturne posebno zaštićene zone (PZZ) na osnovu verskog i kulturnog značaja, ograničavajući obližnje aktivnosti koje bi mogle da oštete istorijsko i kulturno okruženje ili prirodno okruženje. U skladu sa zakonom, Savet za primenu i praćenje (SPP) presuđuje u sporovima između Vlade i SPC koji se odnose na PZZ i ostala pitanja koja se tiču zaštite verske i kulturne baštine SPC. SPP je specijalno telo koje proističe iz

Sveobuhvatnog plana za Kosovo i Zakona o PZZ. Počeo je sa radom 2010. godine. Njegov mandat uključuje očuvanje nasleđa SPC kao što je sadržano u Zakonu o selu Velika Hoča i Zakonu o istorijskom centru Prizrena. U sastavu SPP su Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) (kao kopredsedavajući), Ministarstvo kulture, omladine i sporta (MKOS); Srpska pravoslavna crkva (SPS); Specijalni predstavnik Evropske unije (kao kopredsedavajući) i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS).

Opštine imaju vlasništvo nad svim javnim grobljima, uključujući i nad onima za verske zajednice i dužne su u skladu sa zakonom da ih održavaju.

U skladu sa zakonom, „javne obrazovane institucije ne podučavaju veronauku ili druge aktivnosti koje propagiraju specifičnu veroispovest“.

Zemlja nije potpisnica Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima.

Vladine prakse

Sažetak: Vlada je preduzela korake u suzbijanju radikalizacije i nasilnog ekstremizma povezanih sa religijom. Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je u februaru podnelo optužnicu Osnovnom sudu u Prištini protiv Šefćeta Krasnićija bivšeg glavnog imama Velike džamije u Prištini zbog podstrekavanja terorizma. Skupština je razmatrala zakon koji je preporučila Vlada koji bi omogućio verskim grupama da se registruju i steknu pravni status kako bi mogle da obavljaju poslovanja. Skupština je odobrila zakon na prvom čitanju 29. novembra sa očekivanim drugim čitanjem početkom 2018. Neki školski zvaničnici primenili su obavezujuće administrativno uputstvo kojim se zabranjuje učenicama da nose versku odeću na školskoj imovini. Prema navodima nekih verskih zajednica, Vlada je nastavila da reaguje na društveno nasilje i vandalizam uperen prema nekoliko verskih manjinskih zajednica. Verske manjine, posebno protestanti istakli su naime da opštine nisu odgovorile na zahteve da se izgrade crkve i groblja i da im se pomogne oko problema zoniranja. Nekoliko dugoročnih sporova oko vlasništva nad verskom imovinom ostalo je nerešeno. Policijska jedinica za zaštitu lokaliteta kulturne i verske baštine obezbeđivala je zaštitu verskih i kulturnih lokaliteta širom zemlje, međutim krađa i vandalizovanje su se nastavili na nekim lokalitetima SPC. Vlada je nastavila da izdvaja finansijska sredstva do određenog obima za islamsku

veronauku u medresama Islamske zajednice Kosova i nije obezbedila finansiranje za veronauku drugim verskim grupama. Većina etničkih Srba koja pohađa javne škole u kojima se nastava izvodi na srpskom jeziku izabrala je kao izborni predmet pravoslavnu veronauku. Vlada Srbije finansirala je plate svih prosvetnih radnika u školama u kojima se nastava izvodila na srpskom jeziku, uključujući i veroučitelje, a Vlada Kosova isplaćivala je dodatne plate nekim prosvetnim radnicima i osoblju u ovim školama. IZK je prijavio incidente diskriminacije u zapošljavanju prema pobožnim muslimanima, posebno u sektoru obrazovanja, navodeći martovsko otpuštanje nastavnice javne škole u Prizrenu koja je odbila da skine šamiju na poslu. Lideri muslimanske zajednice prijavili su diskriminatorske prakse u vladinom zapošljavanju navodeći da su kandidati za poslove u državnoj službi ponekad bili odbijeni na osnovu verskog ubeđenja. Vlada je nastavila svoj Međuverški program na Kosovu, a zvaničnici i predstavnici svih glavnih verskih zajednica prisustvovali su osvećenju katoličke katedrale Sv. Tereza u Prištini.

Specijalno tužilaštvo Kosova (STK) je 27. februara podnelo optužnicu Osnovnom sudu u Prištini protiv Šefćeta Krasnićija bivšeg glavnog imama Velike džamije u Prištini za podstrekavanje terorizma. STK je optužio Krasnićija za podstrekavanje terorizma i propagiranje nacionalne, rasne i verske netolerancije. Na osnovu saopštenja koje je izdao STK, Krasnićij je koristio svoje propovedi i društvene mreže da poziva pojedince da putuju u konfliktne zone u Siriji i Iraku i da izvrše dela terora. Krasnićij je prvobitno uhapšen 2014. godine i razrešen je dužnosti imama Velike džamije 2015. godine. Uprkos tome što je bio razrešen dužnosti imama Velike džamije, Krasnićij je nastavio da propoveda svoje poruke na televiziji, radiju i društvenim mrežama.

Osnovni sud u Prištini je u decembru saslušao svedočenja u suđenju četvorici imama, dvojici osuđenih za izvršenje terorističkih dela i dvojici osuđenih za „raspirivanje nacionalne, rasne i etničke mržnje“. Medijski posmatrači očekivali su presudu u 2018.

Verski lideri nastavili su da zagovaraju usvajanje nacrtu zakona koji bi propisao pravni mehanizam preko kojeg bi verske grupe mogle da dobiju pravni status. Ovo bi im omogućilo da vode poslovanja i pravne stvari sa državom i privatnim subjektima. Zajednica beктаšija je takođe tražila da takav zakon navede da je zajednica koja čini deo istorijskog nasleđa i kulturni i društveni život zemlje. Iako su predstavnici mnogih grupa istakli da su našli alternativne načine da obavljaju

neke od svojih poslovanja, većina je izvestila o poteškoćama u registrovanju imovine i vozila, otvaranju bankovnih računa i plaćanju poreza na plate zaposlenih. Neke verske zajednice otvorile su bankovne račune koji nisu bili na ime njihovih zajednica, a Protestantska evangelistička crkva Kosova dobila je poreski identifikacioni broj od vlade da plaća porez kao da je preduzeće. Neke zajednice su navele da je bilo teško obavljati osnovne finansijske poslove i da su bile oporezivane kao profitabilna poslovanja.

Neki školski zvaničnici i dalje su primenjivali obavezujuće administrativno uputstvo koje je prethodno objavilo Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije kojim se zabranjuje učenicama osnovnih i srednjih škola da nose versku odeću na školskoj imovini. Prema navodima IZK i ostalim liderima muslimanske zajednice, javne škole su povremeno slale kući učenice koje su insistirale na tome da nose šamije na časovima. Pripadnici Islamske zajednice Kosova su prijavili da su neke javne škole primorale devojčice da skinu šamije kako bi mogle da prisustvuju nastavi u tim školama. Institucija ombudsmana nije primila nijednu prijavu škole koja zabranjuje učenicama koji nose versku odeću, kao na primer šamije, da prisustvuju nastavi.

Agencija za borbu protiv korupcije (ABPK) je u decembru isplatila zakupninu SPC za dugoročno ABPK korišćenje zgrade u vlasništvu SPC i parking mesta u Prištini. Ovo je okončalo šestogodišnji zastoj gde je ABPK odbijao da sprovede odluku premijera kojom se obavezuje isplata.

Verske grupe su ponovo istakle da organi vlasti nisu preduzeli mere da garantuju da se opštine ravnopravno ophode prema verskim organizacijama kada je reč o imovinskim pitanjima, posebno u pogledu crkava i groblja. Iako je zakon precizirao da opštine imaju pravo vlasništva nad grobljima i da su odgovorne za njihovo održavanje, u praksi neke opštine dozvolile su verskim grupama da *de facto* poseduju javna groblja.

Protestanti su naveli da opštine nisu niti dodelile zemlju za groblja, niti su rešile njihove zahteve da se izgrade crkve na zemlji koja je u vlasništvu zajednice. Opština Glogovac je dodelila protestantskoj zajednici zemljište za groblje i crkvu i zajednica je radila sa opštinom na sprovođenju odluke.

Skupština opštine Prištine donela je odluku o osnivanju prvog groblja u zemlji posvećeno pripadnicima Protestantsko evangelističke crkve Kosova (PECK) 24. aprila. Glasanje je potvrdilo prvobitnu odluku skupštine opštine od 15. februara kojom se dozvoljava otvaranje groblja koje je MŽSPP htelo da blokira po proceduralnim osnovama. Sporazum skupštine opštine uključuje i odredbu o zasađivanju stabala drveća i ograđivanje šest hektara (15 jutara) javnog zemljišta koje se nalazi uz jevrejsko groblje. Pre ove odluke, nekoliko hiljada pripadnika PECK iz grada sahranjivano je na opštinskom groblju. Iako je javni subjekat, IZK je nezvanično kontrolisao opštinsko groblje. IZK nije dozvoljavao hrišćanske krstove na grobljima, naplaćivao je takse nemuslimanima za usluge sahrane i u nekim slučajevima blokirao hrišćanske obrede sahranjivanje. Zajednice hrišćanskih katolika i pravoslavaca nastavili su da koriste odvojena javna groblja.

Postojeća jevrejska groblja su navodno bila zapuštena. Pripadnici Jevrejske zajednice su rekli da nisu imali resurse da održavaju jevrejska groblja, a lokalne vlasti nisu održavale ova javna mesta kao što je propisano zakonom. Groblje Srpske pravoslavne crkve u Prištini je kako je izvešteno takođe u zapuštenom stanju i ne održavaju ga opštinske vlasti. SPC je navela da je raseljenost pripadnika iz ovog područja razlog za njenu nemogućnost da na odgovarajući način održava groblje. U oba slučaja, Opština Priština je porekla da su ova groblja zapuštena.

Iako se Skupština opštine Prištine saglasila u novembru 2016. da izda dozvolu za gradnju Mesijanske evangelističke crkve za njihov molitven dom na zemljištu koju je crkva kupila, MŽSPP do kraja godine nije izdalo konačnu dozvolu. Opštinske vlasti su odbijale izdavanje dozvole za ovu crkvu više od jedne decenije.

Do kraja godine, Vlada još uvek nije formirala Zajednicu opština sa srpskom većinom koja je trebalo da donese odluku povodom izgradnje džamije u severnoj Mitrovici. Rukovodstvo IZK nastavilo je da zagovara za izgradnju džamije koju su srpske snage uništile 1999. godine.

Skupština opštine Prištine je 25. jula ponovo potvrdila valjanost dozvole iz 2012. godine za izgradnju „Velike džamije“ u gradu. Odluka je preinačila stavljanje van snage dozvolu, odnosno ponovno razmatranje odluke o izdavanju dozvole 2015. nakon primedbi i pritužbi građana da se planovi ne uklapaju u postojeću estetiku odnosno lokalni ambijent naselja Dardanija kao što je propisano lokalnim

uredbama. Na sastanku održanom u julu, Ambasada je opisala odluku iz 2015. kao nevažeću tumačeći lokalni zakon. Prema planovima, džamija bi trebalo da bude najveća na Balkanu.

Opština Priština je 2016. godine usvojila zahtev nevladine organizacije (NVO) Beit Israel da pruži pomoć u izgradnji sinagoge. Međutim, opština do 20. oktobra nije pružila pomoć i Beit Israel ju je kritikovao što nije ispoštovala svoju saglasnost.

Dozvola za obnavljanje Crkve Svetog Nikole u Manastiru Svetih Arhangela u Prizrenu je i dalje bila odbijena, iako se ministar MKOS-a Kujtim Šalja obavezao da reši ovo pitanje u skladu sa zakonom. Jedina crkva manastira je uništena 1999, a crkva Sv. Nikole je uništena pri kraju 16. veka. Prema navodima nekih članova SPP, odbijanje ministra MKOS-a Kujtima Šalje da izda dozvolu za obnovu podstakla je SPC da prestane da učestvuje u radu SPP. Iako povelja SPP poziva da se sastanci održavaju svaka dva meseca povodom zaštite verskih i kulturnih lokaliteta grupa se nije zvanično sastala tokom godine. Zbog nepostojanje dozvole, opštinski inspektori su naložili SPC da zaustavi obnovu u nekoliko navrata. SPC je navela da je odbijanje dozvole zavoda došlo nakon isteka zakonskog roka, nakon kojeg je dozvola za radove na obnovi trebalo da bude automatski dozvoljena. Bez obzira na zahtev, SPC je imao puno diskreciono pravo da upravlja svojom imovinom u skladu sa Aneksom V Artisarijevog plana koji se odnosi na pitanja verskog i kulturnog nasleđa.

Opština Priština navodeći nepostojanje građevinske dozvole sprečila je monahe Srpske pravoslavne crkve da očiste i poprave osvetljenje na nezavršenom Sabornom hramu Hrista Spasa nakon što su ga vandali zapalili 2016. godine. Zvaničnici Prištine nastavili su da osporavaju vlasništvo SPC nad imovinom i tvrde da je neophodna građevinska dozvola da se preduzmu bilo koji radovi unutar crkve, uključujući prefarbavanje grafita.

Zvaničnici opštine Dečani nastavili su da odbijaju da sprovedu odluku Ustavnog suda iz 2016. potvrđujući odluku Vrhovnog suda iz 2012. da više od 24 hektara (59 jutara) zemlje treba da se vrati Manastiru Srpske pravoslavne crkve Visoki Dečani. Odluka je zakonski privela kraju spor SPC sa državnim preduzećem koje je prestalo da postoji iz jugoslovenske ere i opštine Dečani. Odluka Ustavnog suda je odbila nalaz iz 2015. Žalbenog veća Vrhovnog suda koje je tražilo da se nadležnost predmeta vrati Osnovnom sudu u Dečanima. Predsednik opštine Dečani, Rasim

Seljmanaj nazivao je cele godine odluku kao neprihvatljivom. Pravosudni sistem nije smatrao njega ili druge opštinske zvaničnike odgovornim za nesprovođenje odluke Ustavnog suda. Kosovska katastarska agencija se saglasila da sasluša uloženu žalbu na predmet za koji su pravni stručnjaci rekli da je bespravna pošto je Ustavni sud već doneo odluku. Vojnici italijanskog KFOR-a nastavili su da obezbeđuju statično obezbeđenje u manastiru.

Upravni odbor Kosovske agencije za privatizaciju je 30. juna uklonio dve imovine koje pripadaju Manastiru Visoki Dečani sa spiska bivših preduzeća u državnom vlasništvu koja su trebalo da budu privatizovana. Odluka je bila u skladu sa presudom Ustavnog suda koja je potvrdila vlasništvo Manastira nad imovinom.

Apelacioni sud u Prištini je u novembru potvrdio odluku suda niže instance da odbaci zahtev Univerziteta u Prištini iz 2012. da se poništi dodeljeno zemljište iz 1991. koje je srpska vlada dodelila SPC, a koji bi omogućio rušenje Hrama Hrista Spasa na kampusu Univerziteta. Sud je doneo odluku samo na proceduralnoj osnovi, a ne po osnovanosti žalbe. Univerzitet je podneo još jednu tužbu nakon odluke Apelacionog suda.

Žalba Opštine Priština na odluku Osnovnog suda iz 2015. u kojoj je odlučeno da je Katolička crkva vlasnik imovine spojene uz Katedralu Majka Tereza do kraja godine je i dalje čekala na rešavanje.

SPC je izrazila zabrinutost u pogledu toga što se MKOS nije konsultovao sa njom o Nacrtu zakona o kulturnom nasleđu koji kako je rečeno, može da ukine zakonski garantovanu autonomiju SPC i da je isključi od nezavisnog odlučivanja o restauraciji i obnovi svojih objekata. Pri kraju godine, MKOS nije završio izradu nacarta zakona. MKOS je u avgustu izdao administrativno uputstvo za koje je SPC smatrala da može da ugrozi imovinska prava zaštićena Aneksom V Artisarijevog plana.

Tokom godine, MKOS je završio razvoj nove strategije za kulturno nasleđe za period 2017-2027. SPC je navela da je strategija ojačala zakonski osnov za saradnju između Vlade i SPC.

Policijska jedinica za specijalnu zaštitu lokaliteta kulturne i verske baštine nastavila je da obezbeđuje i pruža neprestanu zaštitu na 24 lokaliteta širom zemlje.

Uprkos ovoj zaštiti, krađa i vandalizovanje su se nastavili na lokalitetima SPC, uglavnom van SZZ gde policija nije obezbeđivala specijalnu zaštitu. Ministarstvo kulture je navelo da je zatražilo uvećanu podršku od lokalnih vlada za zaštitu lokaliteta verskog nasleđa. Međutim, prema navodima SPC i protestantske zajednice, lokalne vlade ponekad nisu uspevale da primene zakone ili sudske presude koje štite prava verskih grupa.

Centralna vlada je do nekog obima nastavila da obezbeđuje finansiranje islamske veronauke u medresama Islamske zajednice Kosova u Prištini, Prizrenu i Gnjilanu. Neki pripadnici ostalih verskih grupa i sekularni predstavnici izrazili su zabrinutost zbog toga što vlada nije finansirala veronauku za nijednu drugu versku grupu.

Vlada je radila sa Islamskom zajednicom Kosova i grupama civilnog društva u borbi protiv nasilnog ekstremizma. Kao deo nacionalne strategije, Islamska zajednica Kosova je održala sastanke u svojim medresama i prostorijama Islamskih studija da pozove studente da ne upadnu u zamku ekstremizma.

Etnički Srbi, Goranci, Hrvati i neki Romi pohađali su javne škole u kojima se nastava izvodila na srpskom jeziku prema nastavnom planu i programu Vlade Srbije na osnovu opštinskih obrazovnih zakonskih propisa i u koordinaciji sa Ministarstvom prosvete. Ograničenja na veronauku nisu se odnosila na ove javne škole. Većina etničkih Srba izabrala je kao izborni predmet pravoslavnu veronauku umesto građanskog vaspitanja. Vlada Srbije finansirala je plate svih prosvetnih radnika u školama u kojima se nastava izvodila na srpskom jeziku, uključujući i veroučitelje. Vlada Kosova isplaćivala je dodatne plate nekim prosvetnim radnicima i osoblju u školama u kojima se nastava izvodila na srpskom jeziku.

Mediji su izveštavali o pritisku turske vlade da se zatvore škole povezane sa muslimanskim sveštenikom Fetulohom Gulenom, ali je Vlada odbila da to učini. Navodeći nedostatak dokaza, Vlada je odbila zahtev turske vlade iz oktobra da izruči sledbenika Gulena po optužbama povezanim sa pokušajem vojnog udara u Turskoj 2016.

Regulatorna agencija za vode je u skladu sa zakonom nastavila da izuzima od plaćanja utrošene vode verske objekte koji pripadaju pet „tradicionalnim” verskim zajednicama. Kao i u prethodnim godinama, agencija nije izuzela od plaćanja protestantsku zajednicu bez obrazloženja.

Islamska zajednica Kosova (IZK) prijavila je slučajeve diskriminacije u zapošljavanju prema vernicima muslimanima posebno u sektoru obrazovanja.

Kandidat za predsednika opštine nacionalističke partija Samoopredeljenje Fisnik Korenica je 29. jula objavio na Fejsbuku da će Izrael „nestati sa lica zemlje” kao odgovor na incidente u Jerusalimu. Nakon upućenih kako domaćih tako i međunarodnih kritika uključujući i kritike predsednika Hašima Tačija, savetnika premijera Haljlja Matošija, predsednika partije Samoopredeljenje Visara Imerija obrisao je objavljeni post i izvinio se.

Uprkos odluci predsednika objavljenoj novembra 2016. da se zabrani prodaja i distribucija antisemitskih knjiga, Vlada do kraja godine nije preduzela niti jednu upravnu meru da sprovede odluku.

Ministarstvo inostranih poslova je otkazalo Međunarodnu međuversku konferenciju 2017. u korist većeg događaja 2018. kako bi se to podudarilo sa desetogodišnjicom nezavisnosti zemlje. Poslednja Međuverska konferencija je održana 2016.

Visoki vladini zvaničnici i predstavnici glavnih verskih zajednica prisustvovali su 5. septembra osvećenju prištinske katoličke katedrale Sveta Tereza. Predsednik Tači je nazvao katedralu simbolom verske tolerancije.

Kosovske bezbednosne snage (KBS) su u januaru kao primer vladinog angažovanja sa verskim grupama donirali posteljinu Srpskoj pravoslavnoj crkvi da je distribuira lokalnim porodicama kojima je to potrebno. KBS je obećao takvu podršku bez obzira na veroispovest i etničku pripadnost korisnika te da će se ona nastaviti. NVO Beit Israel je u martu u partnerstvu sa KBS-om i javnim preduzećem Hortikultura očistila grobove na jevrejskom groblju u Prištini.

Deo III - Stanje poštovanja verskih sloboda u društvu

Bilo je slučajeva verskog nasilja, ometanja verskih hodočašća, govora mržnje i vandalizma. Zbog toga što su vera i etnička pripadnost često tesno povezani teško je kategorisati mnoge incidente da su motivisani samo na osnovu verskog identiteta.

Dana 6. januara (pravoslavno Badnje večer) otprilike desetina aktivista pokreta Samoopredeljenje su protestovali zbog posete 50 raseljenih hodočasnika etničkih Srba pravoslavnoj crkvi u Đakovici tvrdeći da su u grupi bili kriminalci. Demonstranti su bacali kamenje i crvenu farbu na autobus koji je prevozio vernike oštećujući prozor i napisavši na spoljnjem zidu crkve sa sprej farбом „ubice“. Policija je rasturila demonstrante i uhapsila sedmoricu zbog nepoštovanja policijskih naredbi i vandalizma. Policija je kasnije pustila svih sedmoricu. Vernici su učestvovali na verskom obredu i nakon toga su bezbedno otišli. Predsednica opštine Đakovica Mimoza Kusari-Ljilja dala je javno saopštenje pozivajući na slobodu kretanja, pravo na javni protest i pravdu za žrtve rata umesto na nasilje. Ministar za zajednice i povratak Dalibor Jevtić je takođe osudio nasilje. Predstavnici pokreta Samoopredeljenje su rekli da su hodočasnici bili provokacija i pozvali su na zadovoljenje pravde za porodice ratnih žrtava.

U junu se najmanje 100 muslimana okupilo u blizini mesta predložene džamije u Mitrovici kako bi proslavili završetak Ramazana Eid al-Fitr, uključujući i predsednika opštine južna Mitrovica Agima Bahtiria. Neki predstavnici etničkih Srba izjavili su da su taj događaj videli kao podstrekavanje od strane etničkih Albanaca, dok je IZK to opisao kao nepolitički. Dana 4. avgusta, negde oko dvadesetak uglavnom albanskih pojedinaca ponovo se okupilo na mestu džamije za molitvu petkom. Policija je odbila da odobri zahtev pre okupljanja navodeći mogućnost za sukobe između etničkih Srba i etničkih Albanaca. Okupljanje je održano bez dozvole. Policija je pratila skup i nije prijavila nijedan incident. Sličan skup je održan 18. avgusta.

Mediji su izvestili da su se predstavnici šiitskih zajednica u zemlji okupili 18. marta da izdvoje šiitske tarikate iz IZK. IZK je prigovarao uključivanju tarikata kao šestog verskog entiteta u Nacrt zakona o verskim slobodama, navodeći da je IZK jedini predstavnik Islamske zajednice u zemlji. Zajednica tarikata je rekla da će delovati na osnovu svog zakona, statuta i tradicije mirnog i autentičnog tumačenja Islama.

SPC je kritikovala medije zbog doprinosa klimi netolerancije. IZK je naveo da mediji generalno prikazuju muslimane u negativnom svetlu.

Nacionalna policija je tokom godine prijavila 44 incidenata uperenih prema verskim lokalitetima koji su uključivali oštećenja imovine, krađe i crtanje grafita. Ovih incidenata uperenih na verske lokalitete bilo je prema Islamskoj zajednici (21), Srpskoj pravoslavnoj crkvi (20) i Rimokatoličkoj crkvi (3).

Dana 18. januara, 15-20 članova „Demokracia Studentore“ (Studentska demokratija, grupa povezana sa pokretom Samoopredeljenje) prikazivala je slike navodnih ratnih zločina srpske vojske pored nedovršenog Hrama SPC Hrista Spasa u Prištini. Policija ih je sprečila da postave fotografije na zid hrama. Demonstranti su rekli da će crkva funkcionisati kao „muzej ratnih zločina koje su počinili srpski kriminalci“.

Grupa od 20 etničkih Albanaca je 14. februara izgovarala anti-srpske slogane i crtala farbom u spreju anti-srpske grafite u srpskom etničkom području u Gnjilanu, kao i na crkvi SPC i spoljnim zidovima škole u kojoj se nastava izvodi na srpskom jeziku. Grafiti su uključivali „Ubijte Srbe“, svastiku i „UCK - Oslobodilačka vojska Kosova“, koja je povezana sa etničkim albanskim nacionalizmom.

Studentska demokratija je 11. aprila osudila „tajne radove“ za koje je tvrdila da se odvijaju u hramu Hrista Spasa na tlu Univerziteta u Prištini. Grupa je navela da je „politizovana srpska grupa uz podršku nekih sveštenika“ „podstrekivala mržnju prema Albancima preko verskog objekta Pravoslavne crkve“. Grupa je pretila da će da protestuje ukoliko odgovorne institucije ne reaguju da spreče pristup i izgradnju crkve. Portparol Opštine Priština izjavio je da je opština zabranila sve građevinske aktivnosti zbog neodgovarajuće dokumentacije.

Policija je 15. aprila uhapsila etničkog Srbina zbog napada na džamiju u selu Labljane u Opštini Novo Brdo. Lideri etnički Srbi osudili su napad.

Protivnici džamije su 1. avgusta iscrtali u kampusu Univerziteta u Prištini grafite napadajući predsednika Hašima Tačija, predsednika opštine Špenda Ahmetija i velikog muftiju Naima Ternavu. Slogani su uključivali „ Neće biti turske džamije u Dardaniji“ i „ Smrt velikom muftiji Naimu Ternavi i Hašimu Turčinu.“ Dodatni grafiti su se pojavili 2. avgusta na dve druge džamije u Prištini koje su obe bile

restaurirane kroz tursko finansiranje. IZK je osudio grafite kao govor mržnje i pozvao studente da izbegavaju nasilje ili izražavanje netrpeljivosti. Policija je uhapsila jednog osumnjičenog i istraživala ostale.

Lideri raznih verskih grupa su izvestili da generalno imaju dobre međusobne odnose i učestvovali su u brojnim međuveriskim diskusijama o imovinskim pravima, zakonodavnim prioritetima i problemima lokalne zajednice. OEBS je nastavio da koordiniše neke aktivnosti među verskim grupama, uključujući sastanke sa predsednicima opština kako bi se diskutovalo o pitanjima kao što su pristup grobljima i dozvolama za izgradnju verskih objekata.

Deo IV - Politika Vlade SAD-a

Ambasador i predstavnici Ambasade SAD-a često su se sastajali sa zvaničnicima vlasti, uključujući predsednika, premijera, predsednika Skupštine i ostale poslanike kako bi apelovali da se usvoji zakon koji bi omogućio verskim institucijama da funkcionišu bez prepreka i da se podrži puna primena Zakona o PZZ. Zvaničnici ambasade apelovali su na produblјivanju dijaloga između članova Vlade etničkih Albanaca i pripadnika civilnog društva sa pripadnicima SPC. Ambasada je pozvala vladine zvaničnike da reše spor oko zemlјišta u vezi kapele Svetog Nikole u Manastiru Sveti Arhangelu u Prizrenu i neplaćene zakupnine vlade koju duguje SPC za ABPK korišćenje imovine u Prištini. Ambasada je zagovarala na svim nivoima sprovođenje odluke Ustavnog suda iz 2016. u korist Manastira Visoki Dečani pozivajući Vladu i pravosuđe da lokalne zvaničnike smatra odgovornim za to. Ambasada je razgovarala o imovinskim pitanjima verskih grupa sa vladinim zvaničnicima u mnogim prilikama i pozivala zvaničnike da reše probleme na osnovu zakona.

Zvaničnici ambasade su redovno razgovarali o verskoj toleranciji sa liderima svih glavnih verskih zajednica. Ambasada je bila domaćin međuveriskom iftaru u Prizrenu tokom kojeg se razgovaralo o važnosti borbe protiv nasilnog ekstremizma, rešavanju imovinskih sporova SPC, obezbeđivanju prostora za groblja za sve zajednice i važnosti verske slobode u zemlji, uključujući Nacrt zakona o verskim slobodama. Zvaničnici ambasade su se susreli sa imamima Islamske zajednice Kosova da razgovaraju o nastojanjima da se promoviše tolerancija i borba protiv nasilnog ekstremizma i razgovarali su sa verskim liderima o Nacrtu zakona o verskim slobodama i Nacrtu zakona o kulturnom

nasleđu. Zvaničnici ambasade susreli su se sa verskim liderima u mnogim prilikama kako bi razgovarali o njihovim ljudskim pravima i pravnim zabrinutostima. Ambasada je često objavljivala poruke na društvenim mrežama u znak podrške verskim slobodama. Ambasador je kao odgovor na nasilje aktivista pokreta Samoopredeljenje prema hodočasniciima Srpske pravoslavne crkve u januaru tvitovao da nasilju nema mesta u protestima.

Gostujući zvaničnik Državnog sekretarijata se u martu susreo sa liderima PACK, IZK, SPC, Unijom kosovskih tarikata i biskupom kosovske Katoličke crkve kao i sa pripadnicima zajednice Bektašija i Jevrejske zajednice kako bi se razgovaralo o izazovima sa kojima se suočavaju i o njihovim zabrinutostima u pogledu verskih sloboda. Zvaničnik se susreo sa poslanicima u pogledu Nacrta zakona o verskim slobodama i sa predsednicom opštine Đakovica i zamenikom predsednika opštine Priština o postupanju prema verskim grupama i prostoru za groblje i građevinskim dozvolama za molitvene domove. Zvaničnik se takođe susreo sa nastavnim osobljem Fakulteta za islamske studije i nevladinim organizacijama kako bi se razgovaralo o verskim slobodama u obrazovanju i u zemlji.

Ambasador je 12. oktobra posetio novoosvećenu katedralu Svete Tereze u Prištini. U svom obraćanju, ambasador je ponovo ponovio posvećenost SAD-a zaštiti verskih sloboda u zemlji.